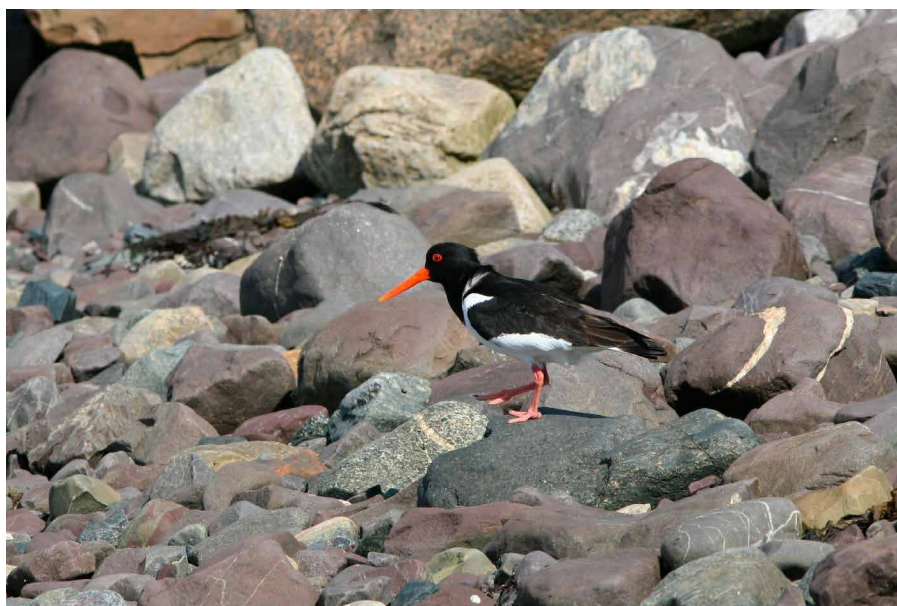

TURUN SATAVAN AIRISNIEMEN RANTA-ASEMAKAAVA ALUEEN LUONTOARVOJEN PERUSSELVITYS 2021

Alueella havaittiin meriharakka

Sisältö

1. Johdanto.....	3
2. Aineisto ja menetelmät.....	3
3. Tutkimusalue.....	4
4. Tulokset.....	5
4.1 Alueen kasvillisuus ja luontotyytit	5
4.2 Pesimälinnustoselvitys	7
4.2.1 Tulokset	7
4.3 Lepakkoselvitys	8
4.3.1 Perustietoa Suomen lepakoista	8
4.3.2 Aineisto ja menetelmät	9
4.3.3 Tulokset	9
5. Yhteenveto.....	10
6. Lähteet ja kirjallisuus.....	11
7. Liitteet	12

1. Johdanto

Olavi Ahola tilasi syksyllä 2020 Suomen Luontotieto Oy:ltä Turun Satavan saarella sijaitsevan Airisniemen ranta-asemakaava alueen luontoarvojen perusselvityksen. Selvitys liittyy hankkeen ympäristösuunnitteluun ja ympäristövaikutuksiin liittyviin perusselvityksiin. Tehtävän yhteyshenkilönä on tilaajan puolella toiminut Olavi Ahola ja Suomen Luontotieto Oy:ssä Jyrki Matikainen.

2. Aineisto ja menetelmät

Tutkimusalueelta (karttaliite 1) selvitettiin Luonnonsuojelulain tarkoittamat suojeltavat luontotyytit (Luonnonsuojelulaki 1996/1096, 29§), Metsälain tarkoittamat erityisen tärkeät elinympäristöt (1996/1093, 10§) ja Vesilain (Vesilaki 587/2011) suojelema pienvesikohteet, kuten lähteet ja purot. Selvitys sisälsi myös uhanalaisten luontotyyppien (Kontula ym. 2018) inventoinnin. Maastotyöt toteutettiin Luonnonsuojelulain luontotyyppien inventointiohjeen (Pääkkönen 2000) mukaisesti.

Luontotyyppiselvitys, jonka yhteydessä etsittiin myös uhanalaisia putkilokasvilajeja, tehtiin 13.5. – 18.8.2020 välisenä aikana. Alueen pesimälinnusto selvitettiin mahdollisen uhanalaisen tai vaatelian pesimälajiston havaitsemiseksi (kts. pesimälinnusto-osio). Alueelta tehtiin myös lepakkoselvitys detektorihavainnointia käyttäen. Satavan saarella ei esiinny liito-oravia ja alueella ei ole viitasammakoille sopivaa kutu- tai elinympäristöä joten näitä selvityksiä ei alueelta tehty.

Selvityksen maastotöistä vastasi FM, biologi Jyrki Matikainen Suomen Luontotieto Oy:stä. Raportin taittoi Eija Rauhala. Selvityksessä käytetyn karttamateriaalin luovutti tilaaja käyttöömmme. Ennen maastoinventointia selvitettiin onko alueelta olemassa aiemmin julkaistua luontotietoa. Aluetta on tutkittu aiemmin laajemman osayleiskaavatyön yhteydessä. Tässä selvityksessä alueen kallioinen länsireuna on rajattu Metsälain 10 § mukaiseksi erityisen arvokkaaksi elinympäristöksi (vähätuottoinen kallio). Metsäkeskuksen avoimessa paikkatietoi-
neistossa tätä kohdetta ei kuitenkaan ole rajattu Metsälakikohteeksi. Aluetta on tutkittu myös tekeillä olevan Turun kaupungin kasvillisuuskartoituksen yhteydessä.

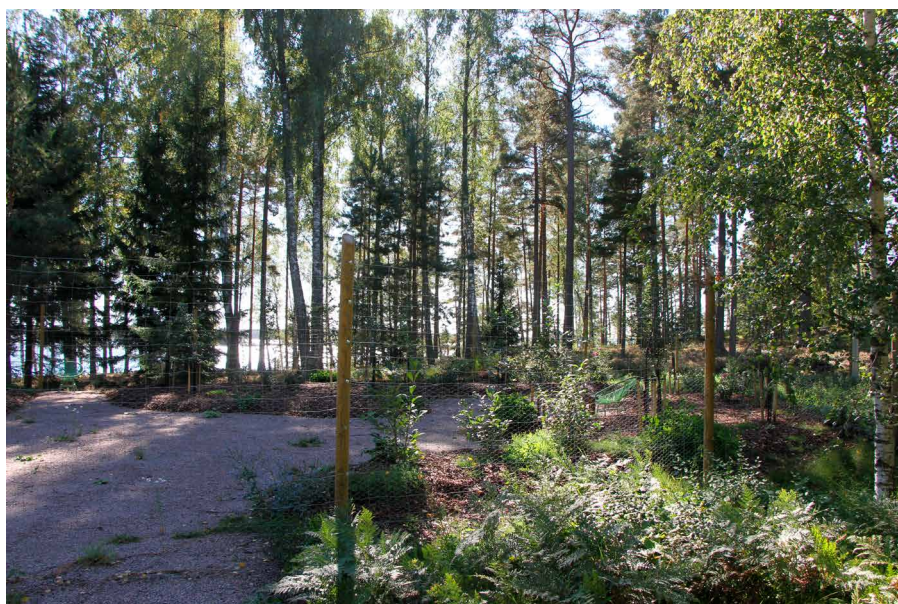

Alueen avokalliolaikut ovat niukkalajisia

3. Tutkimusalue

Suunniteltu ranta-asemakaava alue sijoittuu Turun Satavan saaren lounaiskärkeen. Niemen kärki on aidattu ja tällä alueella on vanha matkailukäytössä oleva rakennus. Alueen eteläosa on rakennettu ja myös alueen kärkeen johtavan tien pohjoispuolella on rakennuksia. Alueen luonnontilaisin osa sijoittuu alueen keskiosaan ja niemen kallioiseen länsiosaan. Alue on puustoinen ja myös suurin osa alueen kallioista on puustoisia. Peltoa tai suota ei alueella ole. Kasvimaantieteellisesti alue kuuluu hemiboreaaliseen vyöhykkeeseen, jota myös tammivyöhykkeeksi kutsutaan. Tammivyöhykkeelle tyypillisiä ympäristöjä ovat jalopuulehdot sekä runsaslajiset niityt. Tutkimusalueella ei ole jalopuulehtoja eikä niittyjä, mutta yksittäisiä tammen (*Quercus robur*) taimia alueella kasvaa. Alueen keskiosan parkkipaikan vieressä kasvoi yksittäinen pähkinäpensas (*Corylus avellana*).

Yleiskuva alueen eteläreunalta

Yleiskuva alueen pohjoisreunalta

4. Tulokset

4.1 Alueen kasvillisuus ja luontotyytit

Alue jakaantuu karkeasti ottaen kahteen osaan. Niemen kärki ja alueelle johtavan tien eteläpuoli ovat rakennettua aluetta, jossa osa alueesta on hoidettua pihapiiriä. Tien pohjoispuolella ja luoteispuolella on myös rakennuksia, mutta täällä ympäristö on pääosin kallioista, mäntyvaltaista kangasmetsää. Airisniemen kärki on aidattua pihapiiriä ja osaa alueesta hoidetaan nurmena. Niemen kärjen niukka puusto koostuu kookkaista männyistä (*Pinus sylvestris*), rauduskoivuista (*Betula pendula*), yksittäisestä haavasta (*Populus tremula*) sekä rannan muutamista tervalepistä (*Alnus glutinosa*). Tien eteläpuolella rakennusten ympärillä on hoidettua pihapiiriä. Rakennusten ja pihojen väissä on mustikkatyyppin kangasta, jossa aluskasvillisuuden valtalajiston muodostavat mustikka (*Vaccinium myrtillus*), puolukka (*Vaccinium vitis-idaea*) ja metsälauha (*Deschampsia flexuosa*). Tien läheisyydessä kasvaa myös hieman runsaammin sananjalkaa (*Pteridium aquilinum*) ja parkkipaikan reunalla kasvoi yksi hieman kookkaampi pähkinäpensas. Alueen itäreunalle on raivattu aukio, jonka ympärillä on puutarha ja istutuksia. Puusto tien eteläpuolella on varttunutta ja koostuu rauduskoivuista, männyistä ja myös muutamista kuusista (*Picea abies*). Rannan tuntumassa kasvaa jonkin verran tervaleppää. Rantaviiva on alueella karu ja kivikkoinen ja rantavyöhykkeen lajisto on melko niukka. Alueella on useita laitureita. Tien pohjoispuolella sijaitseva alueen itäreuna on loivaa rinnettä, jossa puusto on nuorempaa ja lehtipuuvaltaista. Metsätyyppi on mustikkatyyppin kangasta. Aluskasvillisuudessa esiintyy hieman runsaammin sananjalkaa ja kevtälajeista sinivuokkoa (*Anemone hepatica*). Alueelta löytyi kaksi huonokuntoista, pientä pähkinäpensasta. Alueelle johtavan tien pohjoispuolinen alue on puustoista, mutta alueen keskiosassa ja osittain myös alueen länsireunalla on laaja, ilmeisesti myrskytuhohakkuista syntynyt aukea. Alueen metsätyyppi on puolukka- ja mustikkatyyppin sekatyyppiä, mutta tällä hetkellä alueen aluskasvillisuus on pioneirilajien dominoimaa ja alueella kasvaa runsaana mm. metsäkastikkaa (*Calamagrostis arundinacea*) ja metsälauhaa. Hakkuun eteläreunassa on myös muutamia sananjalkakasvustoja. Länsiosiltaan hakkuuaukea ulottuu osittain myös Airisniemen kärjen aidatun alueen sisäpuolelle.

Niemen kärjen hoidettua piha-aluetta

Metsälain 10 § mukainen erityisen tärkeä elinympäristö

Satavan osayleiskaavatyön yhteydessä tehdyssä luontoselvityksessä Airisniemen länsiosan kallioinen ranta-alue on rajattu metsälakikohteeksi. Vähätuottoiseksi kallioalueeksi luokiteltu kohde on rajattu siten, että se käytännössä käsittää koko kallioisen alueen merenrantaan saakka. Suurin osa alueesta on mäntyä kasvavaa harvakasvuista kalliota, jossa avokallioita esiintyy laikuittain. Alueen lakiosa on puustoinen ja täällä kasvaa vanhoja kilpikaarnamäntyjä. Alueella on muutamien kohdin hieman runsaammin maannosta ja pensaskerroksessa kasvaa paikotellen katajia (*Juniperus communis*). Metsätyyppi on lakialueella karua kanervatyypin kangasta. Avokalliolla ei ole kallioketoja ja kallioiden ja niiden reunamien valtalajeina kasvaa kanervaa (*Calluna vulgaris*), puolukkaa ja metsälauhaa. Yksittäisistä kalliolajeista alueella esiintyy ahosuolaheinää (*Rumex acetosella*) ja yhdessä kohdin myös hyvin niukkana kasvavaa keto-orvokkia (*Viola tricolor*). Pääosin alueen avokalliot ovat poronjäkälien ja sammalten peittämiä. Lakialue on muutamien kohdin jonkin verran kulunut erityisesti näköalakohdeiden alueelta. Metsälakialueeseen kuuluu myös mereen laskeva rinnealue, jossa on kaksi erillistä jyrkännettä. Jyrkänteet ovat osittain puustoisia ja terassimaisia. Kasvilajistoltaan alue on karua, mutta ainakin kahdessa kohdin esiintyy karvakiviyrttiä (*Woodsia ilvensis*) ja haurasloikkaa (*Cystopteris fragilis*) tavallisemman kalliomarteen (*Polypodium vulgare*) lisäksi. Rinnealueet ovat näyttäviä ja hyvin säilyneitä. Metsälakikohteen rajauksesta on jätetty pois piha-alueet niin alueen pohjois- kuin eteläpäässäkin. Eteläpäässä kallioalue ulottuu aidatun piha-alueen sisäpuolelle.

Alueen länsireunan puustoista lakialuetta

4.2 Pesimälinnustaselvitys

Alueelle tehty pesimälinnustaselvitys tehtiin sovellettua kartoituslaskentamenetelmää käyttäen. Peruslinnustoa ei laskettu, mutta Lintudirektiivin liitteen I lajit sekä kansallisessa uhanalaisluokituksessa (Hyvärinen ym. 2019) mainitut lintulajit selvitettiin. Alueelle tehtiin kaksi aamuista (13.5 ja 6.6) maastokäyntiä, jossa linnustoa havainnoitiin alueen polkuja ja tietä pitkin kulkemalla. Talojen pihoidille ei selvityksessä menty.

4.2.1 Tulokset

Lintudirektiivin liitteen I lajit

Pesimälinnustaselvityksen aikana ei alueella havaittu Lintudirektiivin liitteen I lintulajeja, mutta elokuun kasvillisuusselvityksen yhteydessä Airisniemen piha-alueella havaittiin valkopoiskihanhia. Laji pesii yleisenä Airiston lintuluodoilla ja poikueet ruokailevat usein mökkirantojen pihanurmilla.

Kansallisessa uhanalaisluokituksessa (Hyvärinen ym. 2019) mainitut lintulajit

Västäräkki (*Motacilla alba*) 1 pari (NT=silmälläpidettävä)

Airisniemen kärjen huoltorakennuksen katolla havaittiin linnustaselvityksen yhteydessä varoitteluva västäräkki ja ilmeisesti laji pesi rakennuksessa. Alueen puoliavoimet pihaympäristöt ja kivikkoinen rantaviiva ovat lajille tyypillistä elinympäristöä. Kansallisessa uhanalaisluokituksessa silmälläpidettäväksi luokiteltu västäräkki on edelleen tavallinen avoimien ja puoliavojen alueiden pesimälaji.

Muu pesimälinnusto

Muusta mahdollisesta pesimälinnustosta mainittakoon meriharakka, joka varoitteli alueen länsiosan rannalla. Luotojen lisäksi laji pesii myös puoliavaimessa kulttuuriympäristössä, eikä lajin pesintä alueella ole mahdotonta.

Västäräkki pesi alueella

4.3 Lepakkoselvitys

4.3.1 Perustietoa Suomen lepakoista

Suomessa on tavattu yhteensä 13 lepakkolajia. Näistä kuuden on varmuudella todettu lisääntyvän maassamme. Yleisin ja laajimmalle levinnyt laji on pohjanlepakko (*Eptesicus nilssonii*), josta on tehty havaintoja Lapin pohjoisosista asti. Muita yleisesti esiintyviä lajeja ovat viiksisiippa (*Myotis mystacinus*), isoviiksisiippa (*M. brandtii*) ja vesisiippa (*M. daubentonii*), sekä korvayökkö (*Plecotus auritus*). Suomen EUROBATS-raportin mukaan viiksisiippojen levinneisyys ulottuu pohjoisille leveyspiireille 64–65 asti, korvayökön ja vesisiipan pohjoisille leveyspiireille 63–64 asti. Edullisilla paikoilla siippoja on kuitenkin tavattu jopa 66 leveysasteen pohjoispuolella (Wermundsen 2010). Muut Suomessa tavatuista lajeista esiintyvät harvinaisempina lähinnä etelärannikon tuntumassa. Puutteellisen seurannan vuoksi kaikkien lajien esiintymisalueita ei kuitenkaan toistaiseksi tunneta tarkkaan.

Suomessa esiintyvät lepakot ovat kaikki hyönteissyöjiä. Ne saalistavat öisin ja lepäävät päivän suojaisassa paikassa. Päiväpiiloiksi sopivat esimerkiksi puunkolot ja rakennukset, jotka sijaitsevat lähellä ruokailualueita. Runsaimmin lepakoita esiintyy maan eteläosan kulttuuriympäristöissä. Laajoilla metsäalueilla ne ovat harvinaisempia, etenkin kun sopivien kolojen määrä on metsä-talouden vuoksi vähentynyt. Talven lepakot viettävät horroksessa. Ne siirtyvät syksyllä talvehtimispaikkoihin, jollaisiksi käyvät mm. kallioluolat ja rakennukset. Osa lepakoista voi muuttaa syksyllä pidempiäkin matkoja etelään talvehtimaan.

Kaikki Suomen lepakkolajit kuuluvat EU:n luontodirektiivin liitteessä IV (a) mainittuihin lajeihin. Tämä tarkoittaa, että niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kiellettyä (luonnonsuojelulaki 49 §). Kaikki lepakkolajit on myös rauhoitettu luonnonsuojelulain 38 §:n nojalla. Tämän lisäksi Suomi on allekirjoittanut lepakoiden suojelua koskevan kansainvälisen EUROBATS-sopimuksen, joka velvoittaa mm. lepakoiden talvehtimispaikkojen, päiväpiilojen ja tärkeiden ruokailualueiden säilyttämiseen.

Lepakoiden suurin uhkatekijä on soveliaiden elinympäristöjen katoaminen. Maatalousympäristöjen yksipuolistuminen ja lisääntynyt kemikaalien käyttö vähentävät saatavilla olevaa

Alueen eteläpuoleinen puustoinen jyrkänne

ravintoa; tiiviimpi rakentaminen ja metsätalous puolestaan päiväpiilopaikkoja. Viimeisimmässä Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnissa ripsisiippa (*M. nattereri*) on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) ja pikkulepakko (*Pipistrellus nathusii*) vaarantuneeksi (VU). Näistä ripsisiippa on myös luokiteltu luonnonsuojeluasetuksessa erityistä suojelua vaativaksi lajiksi.

4.3.2 Aineisto ja menetelmät

Alueen lepakoita etsittiin iltayöllä 6.6 (23.30–1.00) kulkemalla alueen teitä ja polkuja pitkin. Talojen pihapiireihin ei menty. Alueella tehty lepakkoselvitys toteutettiin näköhavainnoinnin sekä havainnoimalla lepakoiden käyttämiä kaikuluotausääniä ultraäänidetektoria käyttäen. Havainnoinnissa käytettiin Pettersson Elektronikin valmistamaa detektoria eli ultraääni-ilmaisinta, jolla lepakoiden korkeat kaikuluotausäänet muunnetaan korvin kuultaviksi. Passiivisia, äänittäviä kuuntelulaitteita ei selvityksessä käytetty.

Detektorihavainnointia tehtiin vaihtamalla koko ajan detektorin kuuluvuusaluetta (25–50 kHz). Tunnistamattomia ääniä ei selvityksessä havaittu. Lämpötila havainnointiaikana oli +14 astetta ja yö oli tyyni.

Alueelta ei ole olemassa julkaistua aiempaa lepakkotietoa, eikä esim. Laji.fi tiedostoissa ole kirjattuja lepakkohavaintoja alueelta. Läheisen, alueen itäpuolella sijaitsevan entisen seurakunnan leirikeskuksen alueelta lepakkohavaintoja on tehty ja tällä alueella on useita sellaisia rakennuksia, joissa lepakot saattaisivat pesiä.

4.3.3 Tulokset

Tutkimusalueelta ei tehty lepakkohavaintoja, mutta alueen itäpuolella sijaitsevan vanhan huoltorakennuksen ympärillä ja myös niemen kärkeen johtavan tien päällä saalisti kaksi pohjanlepakkoa. Tutkimusalue on lepakoiden kannalta huonoa saalistusmaastoa, koska alueella ei ole suojaisia merenlahtia tai kosteikoita, jossa lepakoiden suosimia saalislajeja, kuten surviaissääskiä esiintyy. Lepakot saalistavat laajalla alueella, joten lepakoita satunnaisesti Airisniemen alueellakin esiintyy.

Hakkuuaukean länsireunaa

5. Yhteenveto

Tutkimusalueella ei ole Luonnonsuojelulain 29§ mukaisia suojeltavia luontotyyppejä. Myöskään Vesilain (Vesilaki 587/2011) tarkoittamia suojeltavia pienvesiä ei alueella ole, kuten ei myös uhanalaisia luontotyyppejä (Kontula ym. 2018). Alueen länsireunan avokalliot ja jyrkänteet täyttävät Metsälain 10 § mukaisen erityisen arvokkaan elinympäristön määritelmän (vajaatuottoinen kallioalue ja jyrkänne). Satavan alueella ei esiinny ole liito-oravia, eikä alueen rantavyöhyke sovellu viitasammakoiden kutupaikaksi. Tutkimusalueella ei tehty lepakkohavaintoja, eikä alue ole lepakoille tärkeää saalistusmaastoa. Lepakoille sopivia talvehtimispaikkoja, kuten luolia tai syviä louhikoita ei alueella ole. Alueen pesimälinnustoon ei kuulu Lintudirektiivin liitteen I lintulajeja. Kansallisessa uhanalaisluokituksessa silmälläpidettäviin lajeihin luokiteltu västäräkki pesii alueella. Alueella ei ole pysyvän pesän rakentavien petolintujen pesiä. Alue kuuluu merikotkan laajaan saalistusreviiriin, mutta lajille erityisen tärkeää saalistusaluetta ei tutkimusalue ole. Alueella ei ole perinnebiotooppeja, eikä vanhaan asutukseen viittaavaa kasvilajistoa havaittu. Vieraslajeja ei alueella havaittu.

Alueen itäreunalla kasvoi yksittäinen pähkinäpensas

6. Lähteet ja kirjallisuus

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Koskimies, P. & Väisänen, R.A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet (2. painos). Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki.
- Koskimies, P. & Väisänen 1991: Monitoring bird populations in Finland . A manual of methods applied in Finland. Finnish Museum of Natural History. Helsinki 145 s.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.
- Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. ja Syrjänen, K. (toim.). 2009. Suomen uhanalaiset sammat. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Ympäristöopas. 347 s.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisuja (No 4). 142 s. BirdLife Suomi. Suomen ympäristökeskus
- Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998: Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsälehtikustannus. Tapio. Hämeenlinna.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2005: Suuri pohjolan kasvio. Tammi. Helsinki.
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47 / 2021
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim./eds.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 s.
- Ryttäri, T. & Kettunen, T. 1997: Uhanalaiset kasvimme. – Suomen Ympäristökeskus. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.
- Ryttäri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. 2012 (toim.). Suomen uhanalaiset kasvit. Tammi, Helsinki
- Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura -arvioinnissa. Ympäristöopas 109. Suomen ympäristökeskus.
- Tiainen, Juha; Mikkola-Roos, Markku; Below, Antti; Jukarainen, Aili; Lehikoinen, Aleks; Lehtiniemi, Teemu; Pessa, Jorma; Rajasärkkä, Ari; Rintala, Jukka; Sirkiä, Päivi; Valkama, Jari 2015 : Suomen Lintujen uhanalaisuus 2015: Ympäristöministeriö. 978-952-11-4552-0
- Valkama, Jari, Vepsäläinen, Ville & Lehikoinen, Aleks 2011: Suomen III Lintuatlas. – Luonnon-tieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <http://atlas3.lintuatlas.fi>. ISBN 978-952-10-6918-5. Sähköinen versio.
- Väisänen, R.A., Lammi, E., Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otavan Kirjapaino, Keuruu. ISBN 951-1-12663-6.

7. Liitteet

Karttaliite 1. Tutkimusalue ja Metsälakikohteen raja

